

Розшукове право: самостіна галузева юридична наука

І. В. СЕРВЕЦЬКИЙ

*доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ*

О. М. ЮРЧЕНКО

доктор юридичних наук, професор

Правовідносини, що виникають на основі норм кримінального, кримінально-процесуального, розшукового права (нині офіційно не визнаного), об'єднують учасників оперативно-розшукової діяльності з приводу вчинення злочину або можливості його вчинення, що характеризує єдність їх юридичних прав і обов'язків, гарантованих державним примусом. У правозастосовній практиці варто пам'ятати про те, що практичні працівники і представники наукової громадськості поки що тільки стоять на порозі визнання реальності нової галузі — розшукового права.

Вивченню теорії оперативно-розшукової діяльності присвятили свої праці Л. В. Грохольський [1], І. П. Козаченко [2], М. А. Погорецький [3], Є. В. Рижков [4], В. Л. Регульський [5], І. В. Сервецький [6], а також зарубіжні вчені: Ю. С. Блинов [7], Ю. Ф. Кваша [8], М. Н. Маршунов [9], Д. В. Рівман [10], О. Ю. Шумилов [11] та інші.

Розшукове право має регулювати різні правові відносини, і тому воно є комплексною галузевою юридичною наукою. Виходячи з цього, її можна поділити на безпосередньо розшукову діяльність і забезпечення адміністративно-правового режиму за допомогою оперативно-розшукових сил, засобів і методів та заходів.

У залежності від вирішення тих або інших завдань можна виділити: розшукову, розвідувальну, контррозвідувальну діяльність та ін.

Співвідношення понять «оперативно-розшукова діяльність» і «розшукове право» є важливою складовою нашого дослідження у ствердженні галузевої науки «розшукове право» та вдосконаленні її понятійного й термінологічного апарату.

У сучасній українській науковій літературі ще немає спеціальних робіт, присвячених цій проблемі, недостатньо визначені категорії «понятійний апарат» та «термінологічний апарат» розшукового права. Ми зробили спробу дослідити співвідношення термінів «право» і «діяльність» у науковій літературі та законодавстві України, довести і запропонувати базове поняття «розшукове право» як назву нової галузевої юридичної науки.

Якщо розглядати розшукове право як галузеву юридичну наукову діяльність, то її метою є удосконалення застосування сил, засобів, методів та заходів пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння, розвідувально-підбивну діяльність, припинення правопорушень, отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави тощо.

Розшукове право — це і суспільна діяльність. За визначенням Г. В. Осипова, суспільна діяльність — це сукупність соціально значимих дій, що здійснюються суб'єктом (суспільство, клас, група, особистість) у різних сферах і на різних рівнях соціальної організації суспільства, які передбачають досягнення певних цілей та інтересів і використовують для досягнення цих цілей і задоволення інтересів різні засоби — економічні, соціальні, політичні та ідеологічні [12].

Суспільна діяльність характеризується такими ознаками, як: активністю суб'єкта; предметністю, що обумовлюється результатами попередньої діяльності; наявним досвідом і знаннями; цілеспрямованістю, тобто перетворенням об'єкта, на який спрямована діяльність, чи створення нового, раніше невідомого об'єкта.

Отже, розшукове право — це різновид суспільно корисної людської діяльності, але не будь-якої, а юридичної, тобто частина опосередкованої правом державно-владної діяльності компетентних державних органів, спрямованої на виконання суспільно корисних завдань і функцій суспільства. Тільки держава в особі вищих органів законодавчої, виконавчої і судової влади (у межах їх компетенції) може наділяти правом здійснювати таку діяльність визначених суб'єктів, покладати на них обов'язки і здійснювати контроль та нагляд за реалізацією законодавчих норм оперативно-розшукового законодавства.

У вузькому значенні розшукове право — це законодавчо визначений вид правоохоронної, суспільно корисної діяльності, зазначеної законодавцем суб'єктів, яка є системою спеціальної конспіративної діяльності державних суб'єктів щодо використання ними негласних сил, застосування негласних засобів, методів та заходів і прийняття оперативних рішень з метою захисту людини і суспільства від злочинних посягань.

Поняття оперативно-розшукового заходу в теорії ОРД, контррозвідки й розвідки, кримінального процесу, криміналістики, а також у законодавстві й практиці належить до фундаментальних категорій. Це зумовлено тим, що вирішення багатьох проблем у теорії розшукового права та окремих теоретичних проблем у теорії контррозвідки, розвідки, кримінального процесу й криміналістики в тій чи іншій мірі пов'язано не лише з оперуванням науковою категорією «розшуковий захід», а й з її змістом [3].

Правова невизначеність поняття розшукового заходу та відсутність класифікації таких заходів негативно позначається на правозастосовному процесі, і не лише суб'єктів розшукової діяльності, які уповноважені здійснювати оперативно-розшукові заходи [13]. Важливим є визначення розшукового заходу органами досудового розслідування під час розслідування кримінальної справи, органами прокуратури та суду при використанні під час досудового слідства чи судового розгляду кримінальної справи матеріалів негласного розслідування, отриманих при проведенні розшукового заходу, здійсненні прокурорського нагляду і судового контролю за розшуковою діяльністю, поновленні прав громадянина, порушених незаконним проведенням оперативно-розшукових заходів та ін. [6]

Таким чином, мета розшукової діяльності у вузькому значенні полягає в захисті людини від злочинних посягань, а саме: від вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів.

У широкому значенні мета ОРД змінюється. У цьому випадку метою розшукової діяльності є забезпечення безпеки людини і суспільства всіма законними та

доступними заходами, у тому числі правовими, кримінально-правовими, адміністративними, соціальними, психологічними, політичними тощо.

При тлумаченні терміна «оперативно-розшукова діяльність» робилися численні спроби об'єднати одним терміном суть усієї діяльності (оперативно-розшукова, розшукова тощо). У законодавчих актах, прийнятих протягом останніх років, термін «оперативно-розшукова діяльність» набув найбільшого поширення.

Визначимо сутність даного терміна, виходячи зі значення його компонентів. Тлумачний словник сучасної української літературної мови має чотири значення поняття «оперативний». [14] Але термін «оперативний» недостатньо повно відображає спрямованість цієї діяльності на досягнення конкретного результату. Основним у тлумаченні даного слова є дієвий. Вживання терміна «оперативний» було закріплено в законодавчих та нормативних актах і дійшло до нас у незмінному виді.

Але, з часом термін «оперативний» видозмінюється і вживається вже, як термін «оперативно-розшукова діяльність», в якому зазначається про безпосередньо пошукову, практично пошукову чи «швидку» пошукову роботу.

Таким чином, вживання терміна «оперативно-розшукова діяльність» зберігає в собі залишки тоталітарної думки — за будь-яку ціну відшукати винного у вчиненні злочину та притягнути його до відповідальності.

Наявність у цій діяльності різних правових відносин визначає її комплексний характер, де можна виділити такі види: оперативно-розшукове провадження (власне оперативно-розшукова робота); адміністративна оперативно-перевірочна робота, тобто забезпечення адміністративно-правових режимів за допомогою оперативно-розшукових сил, засобів, методів і заходів.

Різні аспекти розшукової діяльності структурно такі:

- практична, спрямована на застосування спеціальних сил, засобів, методів і заходів діяльності для захисту об'єктів, що охороняється;
- складова інформаційної роботи, призначеної інформувати державні органи влади;
- організаційна діяльність, реалізована при керуванні практичною роботою працівників оперативних підрозділів;
- компонент ідеологічної роботи, спрямованої на підвищення правової культури учасників даної діяльності, а також правової культури суспільства, загалом;
- наукова діяльність;
- педагогічна діяльність, спрямована на застосування отриманих наукою знань у практичній ОРД.

Прояви розшукової діяльності різноманітні, тому у статті розглянемо тільки деякі ознаки змісту.

Розшукове право — це юридична галузева наука, яка має мету, завдання, об'єкт, предмет, методи, систему та принципи права.

Метою розшукового права є:

- забезпечення досягнення суспільно корисних цілей в інтересах людини і громадянина, суспільства та держави;
- забезпечення охорони власності (власність — економічна категорія, що відображає право на володіння майном);
- забезпечення безпеки суспільства і держави від злочинних посягань і використання їх даних у кримінальному судочинстві.

Завданнями розшукового права є виконання доручень (волевиявлення, наказ) законодавця, передбачених законодавчими актами, що регламентують оперативно-розшукове право (законодавство), виконанням яких досягається мета.

Перше завдання розшукового права, а саме: забезпечення досягнення суспільно корисних цілей в інтересах людини і громадянина, суспільства та держави, на наш погляд, поділяється:

за ступенем реалізації загроз відносно об'єктів завдань, що захищаються, в розшуковому праві класифікують на дві групи захисту від злочинних посягань:

безпосередні — виявлення, розкриття, припинення злочинів, а також розшук осіб (у зв'язку із вчиненням злочину);

опосередковані — попередження вчинення злочинів, добування інформації про події, дії, що становлять загрозу державній, військовій, економічній чи екологічній безпеці України, і розшук безвісти зниклих;

за функціональною спрямованістю завдання розшукового права класифікують за чотирма групами:

превентивного призначення — попередження вчинення злочинів і отримання інформації про події, дії, що становлять загрозу безпеці України;

виявлення — виявлення і розкриття злочинів та пошук осіб, які їх вчинили;

припинення — вилучення предметів, матеріалів і повідомлень при проведенні оперативно-розшукових заходів і призупинення надання послуг зв'язку в передбачених випадках;

розшук — розшук осіб, які переховуються від органів дізнання, слідства і суду, ухиляються від кримінального покарання, а також безвісти зниклого.

Не менш важливу роль в розшуковому праві відіграє забезпечення охорони власності, яке включає: попередження вчинення злочинів; виявлення злочинів; розшук осіб, які вчинили злочин (за фактом даного злочину чи осіб, які переховуються від органів дізнання, слідства чи суду або ухиляються від кримінального покарання), а також предметів, що зберегли на собі сліди злочину, викраденого майна, тощо.

Сутність забезпечення безпеки суспільства і держави від злочинних посягань і використання їх даних у кримінальному судочинстві, на наш погляд, полягає, по-перше: у сприянні кримінальному судочинству, а по-друге: у сприянні виконанню кримінального покарання.

Таким чином, виникнення, розвиток та удосконалення розшукового права є визначальним, науково обґрунтованим, фундаментальним, морально допустимим та соціально необхідним.

Оперативно-розшукову діяльність слід відрізнити від суміжних і частково суміжних з нею видів юридичної діяльності. Насамперед це стосується співвідношення її з кримінально-процесуальною діяльністю.

Мета розшукового права перш за все має захисний характер. Під захистом значених коментованою статтею об'єктів варто розуміти систему оперативно-розшукових, організаційних, нормативно-правових та інших заходів, передбачених законодавством в ОРД, спрямованих на створення умов, що забезпечують безпеку визначених законом об'єктів від злочинних посягань, і водночас на усунення причин і умов учинення злочинів; локалізацію суспільно— небезпечних наслідків (у разі вчинення злочину).

Залежно від передбачених законом цілей, в ОРД виділяють такі напрями:

а) захист життя, здоров'я, прав і свобод людини і громадянина від злочинних посягань;

б) захист власності від злочинних посягань;

в) забезпечення безпеки суспільства і держави (в аспекті захисту від осіб, які вчиняють злочини (коментар до ст. 1).

Спрямовуючи розшукову діяльність на досягнення соціально корисної мети, законодавець виділяє інтереси людини і громадянина (життя, здоров'я, права і свободи), висуваючи їх на перше місце в переліку об'єктів захисту. Згідно з Конституцією України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Визнання, дотримання і захист прав і свобод людини і громадянина — обов'язок держави. Життя людини захищається від злочинних посягань за допомогою оперативно-розшукових сил, засобів, методів та заходів. Це надає реального змісту конституційному припису про те, що кожна людина має невід'ємне право на життя (ч. 1 ст. 27 Конституції України). Визнані й гарантовані розділом II Основного Закону права та свободи людини і громадянина безпосередньо поставлені державою під охорону від злочинних посягань. Зокрема, таким «охоронним» засобом є здійснення ОРД у необхідних і допустимих законом випадках.

Як ми вже визначили раніше, однією із складових мети розшукового права є забезпечення безпеки суспільства і держав від злочинних посягань та використання їх даних у кримінальному судочинстві.

Національна безпека — захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Національні інтереси — життєво важливі матеріальні, інтелектуальні й духовні цінності українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток.

Загрози національній безпеці — наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України.

Воєнна організація держави — сукупність органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до законів України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем з боку суспільства і безпосередньо спрямована на захист національних інтересів України від зовнішніх загроз; правоохоронні органи — органи державної влади, на які Конституцією і законами України покладено здійснення правоохоронних функцій. [15]

Під безпекою слід розуміти стан захищеності життєво важливих національних інтересів, цінностей народу як носія суверенітету та єдиного джерела влади, його матеріальних, інтелектуальних, духовних цінностей, визначальних потреб особистості, суспільства й держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. Причому під життєво важливими інтересами законодавець зазначає сукупність потреб, задоволення яких забезпечує існування і можливість прогресивного розвитку особистості, суспільства й держави. До основних об'єктів безпеки законодавець

відносить, зокрема суспільство (його матеріальні й духовні цінності) та державу (її конституційний лад, суверенітет і територіальну цілісність).

Під забезпеченням безпеки суспільства і держави слід розуміти захищеність життєво важливих інтересів людини, громадянина, суспільства, держави шляхом своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації реальних і потенційних загроз нормальному функціонуванню і розвитку української держави і суспільства. Тому правоохоронні органи зобов'язані вести боротьбу зі злочинністю, протидіяти корупції, організованій злочинності та тероризму, захищати життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність прав і свобод людини, здійснювати рятувальні заходи при виникненні надзвичайних ситуацій [15].

Об'єктом розшукового права є: суспільні відносини, які виникають у результаті протиправних діянь (злочину) окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України; конкретне одичне відношення — те, на що спрямована певна оперативна операція, оперативний захід чи дія працівника відповідного підрозділу.

Розшукове право має свій предмет, який полягає в тому, що вивчає найбільш важливі (таємні) сторони суспільного життя, всі порушення норм моралі, традицій, законів за допомогою переважно негласних оперативно-розшукових сил, засобів, методів та заходів.

Предмет розшукового права впливає із правовідносин, що виникають унаслідок задуму, готування, замаху та вчинення протиправних дій, виокремлений у процесі злочинного посягання, що обумовлює об'єкт дослідження для встановлення специфічних закономірностей і забезпечує таємний шлях до їх викриття.

Пізнання об'єкта дослідження характеризується своєю структурою, зв'язками та між елементними закономірностями, що ускладнюється їх тактичним характером виявлення ознак злочину.

Злочинна діяльність — це динамічна система, що містить різні форми взаємовідносин, які відбуваються в таємній взаємодії предметів матеріального світу: механічне; психологічне; біологічне; хімічне; фізичне, кожних з яких суттєво впливає на вчинення злочину, так чи інакше відображає взаємодію злочинця з об'єктами живої і неживої природи.

Безпосередньо до об'єктів структури злочинної діяльності належать об'єкти злочинного посягання (люди, предмети злочинного посягання, спосіб учинення злочину, злочинний результат, матеріальні та ідеальні відображення обставин, часу і місця, способу тощо).

Такі закономірності взаємовідносин при задумі, готуванні, замаху та вчиненні злочину мають таємний характер, якщо не виявляються зовні, або прихований таємний характер, і будь-яким чином не виявляються в суспільстві, не є об'єктом психологічної, кримінальної, кримінально-правової, криміналістичної сфери, а є предметом розшукового права.

До предмета розшукового права належать закономірності злочинної поведінки осіб, які відображають їх сутність.

До першої групи належать: закономірності, пов'язані з виявленням, дослідженням ознак злочинного потенціалу осіб, які є носієм генетичних, спадкових та інших криміногенних факторів.

Ці фактори можуть бути відомі його носію чи не відомі, він може бути знайомий з можливими негативними наслідками чи не знайомий, вони раніше проявлялися чи не проявлялися, викривалися чи не викривалися у злочинній діяльності.

Предметом оперативно-розшукового інтересу є особа як носій злочинного потенціалу.

Тому розшукове право як самостійна галузь науки використовує негласні сили, засоби, методи та заходи з метою виявлення збудників криміногенних факторів в осіб, які про це не завжди знають.

Виявлення таких ознак злочинної поведінки можливо за допомогою генетики, біології, психології соціології тощо, тобто розшукове право використовує знання всіх наук, негласно виявляє і досліджує їх збудники та упереджує їх носіїв від учинення злочинів.

Отже, організаційно-тактична основа виявлення таких осіб, які становлять оперативний інтерес для ОВС, є предметом розшукового права.

Закономірності, пов'язані з виявленням зовнішніх ознак злочинної поведінки: у психологічній, механічній, біологічній, хімічній, фізичній сферах при взаємодії з матеріальним світом.

Учинення аморальних дій, порушення традицій та звичаїв, прояв агресії, за яку не передбачено відповідальності, вчинення правопорушень, норми яких не закріплені, вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень особами, які невідомі державним органам, що мають вести боротьбу зі злочинністю. Більше того, законодавець приймає закон, яким встановлює контроль за обігом продукції, що негативно впливає на суспільну мораль і зазначає, що державне регулювання і контроль обігу продукції, що негативно впливає на суспільну мораль, — визначення законом і прийнятими на його основі нормативно-правовими актами порядку й умов обігу відповідної продукції та контроль за ним, вироблення правових механізмів і встановлення прав та обов'язків органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ і організацій усіх форм власності по забезпеченню захисту суспільної моралі [16].

Для виявлення зовнішніх ознак злочинної поведінки використовуються наукові дослідження: механічні, біологічні, хімічні, фізичні, а також психологічні знання — щодо вивчення контакту живої та неживої природи, що дозволить виявити осіб, які вчинили злочинні діяння. Тому розшукове право використовує всі наукові знання з метою негласного вивчення проявів злочинного контакту, його фіксування та легалізації у кримінальному судочинстві.

Настання злочинного результату — це взаємодія осіб, які вчинили злочинні діяння, взаємодіючи з предметами, речами матеріального світу, впливали на них, видозмінювали їх структурні елементи, що призвело до порушення цілісності живої та неживої природи, традицій, звичаїв, законодавства, яке закріплює їх діяння як карні.

Відношення суб'єкта злочинної поведінки до вчиненого полягає в його позитивному чи негативному ставленні до злочинних наслідків, до того, боїться він свого викриття чи не боїться, використовує у своїх особистих цілях предмети матеріального світу, живої чи неживої природи чи не використовує, знищує він предмети, речі, матеріальні носії інформації, залишає чи не залишає для свого користування, продає, передає, дарить, позичає, тобто відчужує від себе будь-яким чином.

Результати злочинної поведінки такі: вчинення протиправних дій, закріплення у чинному законодавстві, залишення слідів злочинного діяння, слідів матеріального світу, зафіксованих з використанням наукових знань, що робить можливим аналіз, співставлення та прогноз поведінки, що призвела до настання саме такого злочинного результату.

Друга група закономірностей полягає в негласному інформаційному забезпеченні кримінального та розшукового права: виявлення носіїв інформації, удосконалення процесу надходження до оперативно-розшукових підрозділів такої інформації, її перевірка, співставлення, вивчення, узагальнення, прогнозування наукових висновків.

Третя група закономірностей, полягає у встановленні, налагодженні негласної співпраці з особами, які є конфідентами (установлення осіб, які є носіями оперативної інформації), визначення тактичних прийомів, які необхідно застосувати для спонукання їх до активної співпраці, забезпечення конфіденційності передачі оперативної інформації, гарантування безпеки конфідентів, забезпечення матеріального заохочення, сприяння розробці технічного оснащення обліку осіб, які є носіями злочинної поведінки та вчинили небезпечні діяння.

Четверта група закономірностей пов'язана з негласним документуванням злочинних процесів, проявленням зовнішніх ознак злочинної діяльності, із задумом, готуванням, замахом і вчиненням злочинного діяння та негласним дослідженням результатів злочинної поведінки саме такого результату від конкретних осіб, а саме:

- закономірності, пов'язані з використанням негласних методів отримання інформації про факти, події, контакти осіб, які є носіями небезпечних дій, виявили зовнішні ознаки злочинної поведінки, що призвело до злочинного результату;

- закономірності, пов'язані із заходами ОРД щодо негласного вивчення, документування задуму, готування, замаху та вчинення злочину з використанням заходів, пов'язаних з:

- негласною перевіркою, ототожненням, експериментом, закупівлею тощо;

- негласною фіксацією злочинної поведінки, її проявів у суспільстві;

- негласним документуванням за допомогою технічних засобів (застосування яких передбачено тільки за рішенням суду — прослуховування телефонних розмов тощо);

- застосуванням оперативних підрозділів відповідно до дозволів, узгоджень, рішень суду, комплексних спеціальних оперативно-розшукових операцій, що збільшує можливість викриття будь-якого злочинця у протиправних діях;

- фіксація злочинних проявів, документування злочинних проявів осіб, які здійснили взаємодію з живою і неживою природою у конкретних діях.

Методологія та система розшукового права, як і будь-якої іншої юридичної науки, залежить від предмету і об'єкта дослідження.

Загальнотеоретичними методами розшукового права є діалектико-матеріалістичний метод пошукового пізнання соціально-правових явищ, а також загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме:

- висування та перевірка гіпотез;

- історико-правового методу дослідження та вивчення наукових джерел оперативно-службової діяльності оперативних підрозділів;

- біографічного методу за допомогою якого вивчаються таємні сторони об'єктів розшукового права;
- порівняння, кількісного і цілісного аналізу зумовлює розробку теоретичних положень розшукового права;
- синтезу факторів зумовили вибір форм і методів відомчого контролю та аналіз факторів, що впливають на ефективність діяльності підрозділів карного розшуку;
- системно-структурного аналізу довідкових матеріалів оперативно — службової діяльності оперативних підрозділів;
- статистичного аналізу емпіричних даних застосовуються з метою контролю за негласним застосуванням сил, засобів, методів та заходів негласного розслідування;
- експертне опитування працівників оперативних підрозділів щодо здійснення розшукової діяльності;
- емпіричного методу проведено анкетувань працівників оперативних підрозділів;
- спостереження за оперативно-службовою діяльністю працівників оперативних підрозділів;
- порівняльно-математичного та логіко-юридичного методів вивчено структуру тяжких та особливо тяжких злочинів, учинених в Україні.

Дослідження закономірностей, що виникають у діяльності оперативних підрозділів здійснюється із використанням усіх методів дослідження суспільних відносин.

А це в свою чергу дозволило відобразити систему розшукового права, його специфіку та логічну послідовність дій працівників оперативних підрозділів у досягненні результату у боротьбі зі злочинністю, з урахуванням того, що система (від грецької *systema* — ціле, складене з частин) — це множина елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним, утворюють визначену цілість, єдність [17].

Принципи проведення оперативно-розшукових заходів при здійсненні ОРД безпосередньо вказані у ст. 4 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», а саме: законності та поваги, дотримання прав і свобод людини й громадянина та принцип взаємодії з органами управління і населенням [18].

Підводячи підсумки нашого дослідження щодо проблем теоретичних засад, сутності і змісту ОРД, на підставі аналізу результатів наукових доробок в сфері боротьби зі злочинністю, застосування оперативно-розшукових сил, засобів, методів та заходів, по-перше, ми дійшли висновку, що їх використання є необхідною умовою захисту громадян, суспільства й держави від злочинних посягань.

По-друге, виходячи з того, що, згідно з Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативні підрозділи здійснюючі ОРД, можуть офіційно (гласно) представляти інтереси певного органу або виступати від його імені, а оперативний працівник або особа, яка сприяє проведенню розшукової діяльності, може здійснювати свої повноваження у різних формах, ми вважаємо, що розшукова діяльність повинна проводитися у двох взаємодоповнюючих формах — гласній і негласній. Виходячи з цього система розшукового права, на наш погляд, теж повинна включати в себе дві форми, що взаємодоповнюють одна одну — гласну і негласну.

По-третє, розглядаючи розшукове право як галузеву юридичну наукову діяльність, ми дійшли висновку, що це різновид суспільно — корисної людської діяльності, але не будь-якої, а юридичної, тобто опосередкованої правом державно-владної діяльності компетентних державних органів, спрямованої на виконання суспільно корисних завдань і функцій суспільства.

Також ми вважаємо, що розшукове право, як будь яка галузева юридична наука, має свій теоретико-методологічний апарат, визначення та обґрунтування якого було метою нашого дослідження, зміст якого викладено в статті.

Визначення предмету розшукового права, його складових, дали нам підставу для окреслення кола специфічних методів розшукового права, його принципів та закономірностей.

На нашу думку, запропонований у статті науковий понятійний та термінологічний апарат розшукового права: предмет, об'єкт, методи, система, принципи та закономірності розкриває нові перспективи для розв'язання наукової проблеми щодо сутності, змісту та чітке визначення розшукового права як самостійної галузевої юридичної науки, що в свою чергу буде позитивно впливати на практику застосування гласних і негласних оперативно — розшукових заходів у боротьбі зі злочинністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Грохольський Л. В.* Поєднання гласних і негласних заходів в ОРД // Вісн. Одес. ін-ту внутр. справ. — О., 2000. — № 4 (т). — С. 34-38.
2. *Козаченко І. П.* Оперативно-розшукова діяльність : Вступ до курсу. — О. : Одес. ін-т внутр. справ, 1999. — 112 с.
3. *Погорецький М. А.* Оперативно-розшукові заходи: поняття і види // Державна безпека України : Наук.-практ. зб. НАН України і СБ України. — К., 2005. — № 1(3). — С. 62-67.
4. *Рижков Е. В., Долженков О. Ф., Запорожцева Г. В., Кіцул А. П.* Використання психологічних знань в ОРД: Монографія. — Одеса: Одеса. ін-т внутр. справ, 2001. — 116 с.
5. *Козаченко І. П., Регульський В. Л.* Правові, морально-етичні та організаційні основи оперативно-розшукової діяльності. — Л. : Львів. ін-т внутр. справ при Нац. акад. внутр. справ України, 1999. — 220 с.
6. *Сервецький І. В.* Науково-практичний коментар до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». — К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2002. — 302 с.
7. *Блинов Ю. С.* Принципы ОРД в учебном курсе «Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел» // Пробл. формирования уголовно-розыскного права: Вневедомств. сб. науч. работ.— М., 1998. — Вып. 1.
8. *Кваша Ю. Ф., Сурков К. В.* Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел : Общая часть. Введение в курс оперативно-розыскной деятельности : Курс лекций. — С.Пб., 1997. — 97 с.
9. *Маршунов М. Н.* Федеральный Закон «Об оперативно-розыскной деятельности» в схемах и таблицах : Постатейный комментарий. — М. — СПб., 1998. — 45 с.
10. *Ривман Д. В.* Сущность, задачи, принципы оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел. — СПб., 1999. — 234 с.
11. *Шумилов А. Ю.* Комментарий к Федеральному Закону «Об оперативно-розыскной деятельности». С постатейным приложением нормативных актов и документов. — 2-е изд., испр. и доп. — М., 2000. — 434 с.
12. Энциклопедический социологический словарь / Общ. ред. акад. РАН Г.В. Осипова. — М., 1995. — С. 174-175.
13. *Сервецький І. В., Шапочка С.В.* Теоретичні проблеми класифікації оперативно-розшукових заходів // Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ України. — К., 2002. — Вип. 2. — С. 108–116.
14. Новый тлумачний словник української мови. — К.: Аконті, 2001. — 465 с.

15. Про основи національної безпеки України: Закон України // Відомості Верховної Ради. — 2003. — № 964. — Ст. 56.

16. Про захист суспільної моралі: Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 14. — Ст. 192.

17. Великий тлумачний словник Української мови // Уклад. і голов. ред. Т. В. Бусел. — К.: Ірпін. — 2003. — С. 1126.

18. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 22. — Ст. 303.

Сервецький І. В., Юрченко О. М. Розшукове право: самостійна галузева юридична наука

Анотація. У статті розглянуто теоретичні засади сутності та змісту оперативно-розшукової діяльності. Запропоновано нове базове поняття розшукового права як самостійної галузі юридичної науки. На підставі аналізу наукових доробок вперше розглянуто та сформульовано науковий напрямок розшукове право. Визначено та обгрунтовано науковий понятійний та термінологічний апарат розшукового права: предмет, об'єкт, методи, система, принципи та закономірності, що буде позитивно впливати на вдосконалення негласної роботи органів внутрішніх справ.

Ключові слова: оперативно-розшукова діяльність, розшукова діяльність, розшукове право, оперативно-розшукові заходи, предмет розшукового права, методи і система розшукового права.

Сервецкий И. В., Юрченко А. М. Разыскное право: самостоятельная отраслевая юридическая наука

Аннотация. В статье рассмотрены теоретические принципы сущности и содержания оперативно-розыскной деятельности. Предложено новое базовое понятие розыскного права как самостоятельной отрасли юридической науки. На основании анализа научных работ впервые рассмотрено и сформулировано научное направление розыскного права. Определен и обоснован научный понятийный и терминологический аппарат розыскного права как самостоятельной юридической науки: предмет, объект, методы, система, принципы и закономерности, что будет позитивно влиять на усовершенствование негласной работы органов внутренних дел.

Ключевые слова: оперативно-розыскная деятельность, розыскная деятельность, розыскное право, национальная безопасность, оперативно-розыскные мероприятия, предмет розыскного права, методы и система розыскного права.

Servetskyi I. V., Yurchenko O. M. Investigation law: individual sectoral legal science

Annotation. Theoretical principles of the nature and subject-matter of operational and search activity are considered in the article. A new core notion of «investigation law» as an independent branch of the law science is proposed. For the first time the investigation law school is considered and formulated as a result of the scientific works analysis. The scientific conceptual and terminological structure (subject, object, methods, system, principles and patterns) of investigation law as an independent science of law is defined and grounded. All this will positively influence the improvement of the undercover work of the law enforcement organs.

Key words: operational and search activity, investigative activity, investigation law, national security, investigation and search operations, subject of investigation law, methods and system of investigation law.

Стаття надійшла до редакції 8.10.2010.